van Prof. Honig aan. We waardeeren het, dat hij voor beide fondsen evenzeer pleiten kwam. En we mogen er wel aan toevoegen, dat het studiefonds van de Vrije Universiteit zeker niet minder behoefte heeft aan deze hulp, dan het studiefonds der Theologische School. Laten onze Kerken daarom voor *beide* fondsen een collecte houden. Voor het studiefonds der Theologische School zende men die collecte aan Prof. Honig, voor het studiefonds der Vrije Universiteit aan den heer van Oversteeg, amanuensis, Keizersgracht 162, Amsterdam.

Pauselijke Encycliek.

De eerste Encycliek, die de nieuwe Paus Benedictus XV heeft laten uitgaan, is, gelijk verwacht werd, in hoofdzaak gewijd aan den oorlog. In aangrijpende woorden worden al de jammeren geteekend, die deze ontzettende krijg over de volkeren van Europa heeft gebracht, en de Vorsten en Regeeringen gesmeekt »dat zij toezien, hoe veel tranen en bloed reeds vergoten zijn en dat zij toch den terugkeer der vredesgoederen onder de volkeren bespoedigen«.

Toch blijft de Paus niet alleen bij de droeve gevolgen van dezen oorlog stil staan, maar wijst hij tegelijk op een nog erger kwaad, dat het hart der maatschappij zelf heeft aangetast en dat als de kiem van dezen oorlog is te beschouwen. Dat kwaad schuilt daarin, dat de volkeren hebben opgehouden bij het regelen der staatkundige belangen de eischen der Christelijke Ethiek toe te passen; de omkeer in denkwijze en de verandering in zeden, die daarvan het gevolg zijn geweest, zijn van dien aard, zegt de Paus, dat zoo God ons niet spoedig te hulp komt, de ondergang der menschelijke saamleving nabij schijnt. Met name wijst hij dan op vier punten, die in de Encycliek breeder worden uitgewerkt: 1e. dat het menschelijk leven geen wederzijdsche welwillendheid meer kent; 2e. dat het gezag van hen, die te bevelen hebben, geminacht wordt; 3e. dat de standen der maatschappij in hatelijken twist met elkander liggen, en eindelijk dat de ijdele en vergankelijke aardsche goederen zoo hartstochtelijk worden nagejaagd, dat het den schijn heeft alsof de hoogste geestelijke goederen, die God als doel van ons menschelijk streven heeft gesteld, niet meer bestonden. Wel niemand, die deze Encycliek leest, zal ontkennen, dat de Paus hier met groote kennis van het leven der volkeren de diepere oorzaken heeft aangewezen, waaruit niet alleen deze oorlog, maar heel de ellende van de menschelijke maatschappij onzer dagen is voortgekomen.

Behalve deze beschouwing over den oorlog geeft de Paus in deze Encycliek ook nog kort aan, hoe zijn standpunt is tegenover de groote vraagstukken, die de Roomsche Kerk zelf in beroering brengen. Er spreekt een breede opvatting uit deze Encycliek, wanneer de Paus de leden zijner Kerk vermaant, elkander niet wegens ondergeschikte punten te verketteren. »In zaken, zoo schrijft hij, waarover men beiderzijds van meening kan verschillen, zonder geloof en tucht te schenden, mag zeker een ieder zeggen, wat hij voor waarheid houdt en zijne meening verdedigen. Maar bij deze verschillen moet alle buitensporigheid in woorden verre blijven, die der liefde zwaar letsel kan doen«. Met name komt hij er tegen op, dat men om deze verschillen elkander verdacht zal maken in het geloof of dat men nieuwe benamingen zal gaan invoeren om de Katholieken te onderscheiden. Al zulke bijvoegsels, zegt hij, zijn overbodig. Een ieder hebbe voldoende aan deze belijdenis: Mijn naam is Christen en mijn bijnaam is Katholiek. Vooral thans is het roeping voor allen, die het wel met de Kerk meenen, om zich niet langer bezig te houden met vraagstukken, waarmede men niets verder komt, maar met alle kracht er naar te streven om het geloof te bewaren ongerept en onbesmet door eenigen adem der dwaling.

Toch wil dit allerminst zeggen, dat de nieuwe Paus daarom, gelijk men wel beweerd heeft, in dit opzicht van zijn voorganger zich onderscheiden zou, dat hij tegenover het streven der zoogenaamde modernisten een meer tolerante houding zou aannemen. Integendeel, eer nog beslister en krasser dan Pius X wordt ook door hem het Modernisme veroordeeld. Na eerst het bekende woord van den Apostel Paulus uit II Tim. 4 over hen die kittelachtig van gehoor geworden zijnde, de gezonde leer niet meer kunnen verdragen, te hebben aangehaald, gaat hij aldus voort:

Sommigen immers hebben, opgeblazen en medegesleept door hun grooten dunk van den menschelijken geest, die ongetwijfeld — door Gods hulp — bij het onderzoek der natuur ongeloofljke vorderingen heeft gemaakt, ter wille van hun eigen meening het gezag der Kerk versmaad en zijn in hun vermetelheid zóóver gegaan, dat zij niet aarzelden, zelfs de geheimenissen Gods en alles wat God aan den mensch geopenbaard heeft, te meten met hun begripsvermogen en aan te passen aan de denkwijze van deze tijden. Zoo zijn ontstaan de monsterachtige dwalingen van het Modernisme hetwelk Onze voorganger terecht verklaard heeft als een verzameling van alle ketterijen en dat hij plechtig heeft veroordeeld. Deze veroordeeling, Eerwaardige Broeders, herhalen Wij hier in haar geheel; en daar nog niet overal deze zoo verderfelijke besmetting onderdrukt is, doch zelfs thans nog hier en daar, ofschoon in 't verborgen, voortknaagt, moeten allen — wij drukken het U op het hart — zoo ijverig mogelijk zich hoeden tegen elke besmeuring met dit kwaad, waarvan men zeer terecht kan zeggen, hetwelk Job over iets anders zeide: »Het is een vuur, dat verslindt tot vernietiging toe en dat alle levenskiemen uitroeit. En Wij verlangen, dat de Katholieken niet slechts een afschuw zullen hebben van de dwalingen, doch ook van de gezindheid, of, zooals men zegt, van den geest der Modernisten, welke iedereen, dien hij bezielt, alles, wat naar het oude smaakt, met weerzin van zich doet afstooten en alom gretig doet rondgrijpen naar nieuwigheden: in de wijze van spreken over de Goddelijke zaken, in de viering van den heiligen eeredienst, in de katholieke gewoonten, in de bijzondere beoefening zelve der godsvrucht.

Laat ons ten slotte hier nog aan mogen toevoegen, dat in deze Encycliek wel aan het slot het gebruikelijke protest voorkomt tegen het verlies van de wereldlijke macht van den Paus, met den wensch, dat wanneer de vrede onder de volkeren hersteld wordt, ook een einde zal worden gemaakt aan »den onhoudbaren toestand van het Hoofd der Kerk«, maar dat in heel deze Encycliek overigens nergens een aanval gedaan wordt op het Protestantisme, of de Reformatie aansprakelijk gesteld wordt voor de jammeren, die over Europa zijn gekomen, gelijk in vroegere Encyclieken maar al te vaak geschiedde.

Ook daarom zal deze Encycliek in de Protestantsche wereld een goeden indruk maken. Natuurlijk verloochent de Paus zijn Roomsch standpunt niet en staat er menige uitdrukking in deze Encycliek, waartegen een Protestant zeer ernstige bezwaren zou moeten inbrengen. Maar desniettegenstaande waardeeren we, dat het hoofd der Roomsche Kerk in deze ernstige tijdsomstandigheden al het gewicht van zijn woord in de schaal legde om de volkeren weer tot vrede te roepen; en daar kunnen wij als Protestanten zeker van harte mede instemmen.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Postwissel postmerk Rijssen van N. N. ƒ 2; van H. Sch. N. te Zwolle ƒ 2.50.

Ds. J. H. HOUTZAGERS, *voorzitter.*

Leestafel.

ARNOLDUS ROTTERDAM, ZIONS ROEM EN STERKTE of Verklaring van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Met een inleidend woord van Dr. A. KUYPER. 2 d. — J. H. Kok. — 1914 — Kampen.

ARNOLD ROTTERDAM wordt proponent in 1741, predikant te ZUILEN in 1748, te STEENWIJK in 1755, en sterft in 1781.

Tot zijn literaire nalatenschap, die uit preeken, gelegenheidsredenen en enkele historische werken bestaat, behoort ook zijn verklaring van onze Geloofsbelijdenis, die hij, omdat zij naar zijn oordeel, »de roem en sterkte" der Gereformeerde Kerken in Nederland is, — onder den hierboven genoemden titel uitgaf.

Hoewel ROTTERDAM een goed geschoold theoloog was, draagt dit zijn werk toch allerminst een schoolsch karakter.

Het is een, zelfs ook voor minder ontwikkelde gemeenteleden, verstaanbaar boek.

Dit hangt saam met het ontstaan ervan.

Toen toch Ds. ROTTERDAM te ZUILEN in de provincie UTRECHT stond, heeft hij in een aantal samenkomsten, voor zijn eenvoudige dorpsgenooten, de 37 artikelen uitgelegd.

Het toen gesprokene wilde men gaarne ook lezen, en zoo is wat de, voor onze Belijdenis warm bezielde pastor van ZUILEN voor zich zelf op schrift had gebracht, ook door hem voor de pers gereed gemaakt.

Nog als hij te ZUILEN staat, verschijnt het 1e deel, dat Artikel I—XV en twee jaar later, als hij predikant te STEENWIJK is, het 2e deel dat Art. XVI—XXXVII behandelt.

* * *

Van ZIONS ROEM EN STERKTE kwam in 1890 een herdruk, waarbij Dr. KUYPER een inleidend woord schreef.

Niettegenstaande Dr. KUYPER's toenmalige uitgever wel ietwat bedenkelijk werk had geleverd, — het 1e deel eindigde, als een keukenmeidenroman, midden in 'n zin en het opzichtige bandje vloekte met den ernstigen inhoud —, vond deze eerste herdruk met het »inleidend woord« bij het Gereformeerde publiek toch zooveel aftrek, dat hij geheel is uitverkocht.

Dit is dan ook te begrijpen.

Want, zooals Dr. Kuyper terecht schrijft: »in letterlijken zin is dit geschrift *uit* de gemeente *voor* de gemeente geboren, en juist aan dien praktischen oorsprong dankt het zijn opgang.«

Wijl de zaak dùs stond, meende de heer J. H. KOK te KAMPEN, dat voor een nieuwen herdruk genoegzame reden bestond, en door hèm is aan de eischen, die voor de uitgave van een werk als dit mogen gesteld, dan ook voldaan.

In dezen herdruk is bovendien de oude spelling in de tegenwoordige veranderd en zijn sommige woorden door beter verstaanbare vervangen.

* * *

Dit boek brengt meer dan men van zijn titel verwachten zou. Behalve de verklaring van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, brengt het ook een HISTORISCH BERICHT NOPENS DE BELIJDENIS DER HERVORMDE KERK, EN GELOOFSHERVORMING IN DE NEDERLANDEN.

Reeds deze van ernstige studie getuigende en wèl gedocumenteerde verhandeling, maakt het boek ZIONS ROEM EN STERKTE lezenswaardig voor wie zoowel in de vaderlandsche Kerkgeschiedenis als in de wording onzer gereformeerde Belijdenis belangstellen.

Dit HISTORISCH BERICHT, dat p. 8—p. 94 van het 1e deel vult, loopt van Karel V tot op de groote vergadering der algemeene Staten in 1651. »Sedert dien tijd," zoo eindigt het, »heeft de leer der waarheid getriumfeerd over den wensch der boozen en is de Nederlandsche Belijdenis, die wij onze lezers verklaren zullen, Zions roem en sterkte geweest, gelijk wij vertrouwen dat zij blijven zal, zoolang de Heere Zijne kerk in Nederland heeft, voor allen die dezelve van harte toegedaan zijn, tot een zalig einde!"

De tijdgenooten van Ds. ROTTERDAM hebben deze verhandeling gewaardeerd. In de Voorrede op het tweede deel toch schrijft hij: »Velen hadden gaarne gezien dat ook dit boekdeel was versierd geweest *(ook de auteur zelf vindt zijn werk lang niet min)* met een kort vervolg van ons historisch bericht, tot op dezen tegenwoordigen tijd."

Wat dan velen gaarne gezien hadden en Ds. ROTTERDAM ook wel, naar hij schrijft, »van zins geweest was te doen," was echter niet gebeurd.

Toen hij dit tweede deel voor de pers gereed maakte, stond hij, zooals ik boven reeds schreef, te STEENWIJK; en STEENWIJK was ZUILEN niet.

»Te ZUILEN«, zoo vertelt hij verder, »woonde ik onder den rook van UTRECHT en had vrijen en gemakkelijken toegang tot de synodale kast; daarenboven een gemeenzaam verkeer met geleerde mannen, die mij de schriften konden bijzetten, die tot het samenstellen van zulk eene historie behooren, en mij tot heden, voor een groot gedeelte ontbreken«.

* * *

Dan, hoe lezenswaardig dit, ook op bronnenstudie berustend HISTORISCH BERICHT, hetwelk tot 1651 loopt, ook is, zijn grootste beteekenis ontleent ZIONS ROEM EN STERKTE aan de omstandigheid, dat het een verklaring is van de GELOOFSBELIJDENIS.

En ook als zoodanig is de arbeid van Ds. ROTTERDAM, uitnemend geslaagd en mag zijn boek lezenswaardig heeten.

In zijn, in meer dan één opzicht belangrijk »inleidend woord«, dat metterdaad ook dèzen herdruk „veraiert", toon Dr. KUYPER aan, dat wij strikt genomen maar één, voor de Gemeente leesbare uitlegging van onze CONFESSIE hebben, en dat is dan deze van Ds. ROTTERDAM.

Wel is er ook een uitlegging van PROF. MARESIUS uit 1652, maar die is in het latijn geschreven, en hoe verdienstelijk ook, bovendien in een te schoolschen vorm om, voor wie geen theoloog is, genietbaar te zijn.

Maar, niet alleen aan zijn „eenigheid", doch ook aan de omstandigheid, dat, al heèt het een *verklaring*, het toch niet de subjectieve verklaring is van Ds. ROTTERDAM omtrent de Belijdenis, — dankt ZIONS ROEM EN STERKTE ook Dr. KUYPER's sympathie.

Dat onze theologische literatuur, zoo rijk aan CATECHISMUS-verklaringen, op het stuk van CONFESSIE-verklaringen zoo schaars bedeeld is, het was, zooals KUYPER zegt, „geen verzuim maar opzet".

'n CONFESSIE toch is zoo iets geheel anders dan een CATECHISMUS, en sprekend over dit verschil wijst hij er dan op, dat wie het karakter van 'n CONFESSIE verstaat, van oordeel moet zijn dat een *verklaring* van de confessie eigenlijk aan niemand toekomt, „overmits een confessie *aller* is, en niemand zich het recht mag aanmatigen van zijn bijzonder inzicht in de confessie als een verklaring van *de* confessie te laten uitgaan".

De confessie is niét, als de cathechismus, een leerboek, dat men voor zijn leerlingen verklaart, maar bedoelt, zooals PROF. MARESIUS schreef en waarin Dr. KUYPER het goed met hem eens is: 1e de zuivere kerken van wat daar buiten ligt te onderscheiden; 2e. tegenover de onware voorstelling der waarheid de ware voorstelling te rechtvaardigen; 3e. de eenheid onder de kerken te bewaren; en 4e de grenzen aan te wijzen, die voor de leervrijheid in onze kerken gelaten zijn.

Maar wat ROTTERDAM in zijn boek geeft is dan ook niet zijn bizonder inzicht in de confessie, maar niets meer dan een uiteenzetting, uitlegging of ontleding van elk der 37 artikelen, waarbij aan den *objectieven* zin van het kerkelijk symbool nergens te kort wordt gedaan.

Een drievoudige uiteenzetting, — in de eerste uitgave door »haakjes", in dezen herdruk door . . en lettersoort onderscheiden —, die telkens van het meer algemeene tot het bijzondere en meest bijzondere afdaalt.

Dùs kan door dit geschrift van den op het stuk van rechtzinnigheid onverdachten predikant der 18e eeuw, ook het Gereformeerde Kerkvolk van de 20e eeuw de kennis van zijn BELIJDENIS verhelderen en verrijken. Ik denk hier o. a. ook aan de leden onzer gereformeerde jongelingsvereenigingen, in wier bibliotheken ZIONS ROEM EN STERKTE niet mag ontbreken.

* * *

Noemde ik zoo even Dr. KUYPER's woord, waarmee hij ook dezen herdruk inleidt, een »versiering" van het boek, ik dacht daarbij, onder meer, aan wat hij in die introductie schrijft over de verhouding van *Confessie* en *Bijbel*.

Het kan zijn nut hebben, dit ook hier medetedeelen.

»De belijdenis", zoo schrijft Dr. KUYPER terecht, »kan nooit naast den Bijbel liggen, maar moet er altijd *op rusten*. Ze is *uit* Gods Woord geput en steeds en voor ieder *aan* Gods Woord appellabel. Alleen houde men wel in het oog, dat de Confessie het eigendom niet van A. of B., maar van de *Kerken* is, en dat dus alleen de Kerken het recht hebben, om over de Confessie in wettige generale synode te beslissen; liefst zelfs in verband met de buitenlandsche Gereformeerde Kerken".

En hij verwijst daarbij naar wat MARESIUS schreef over het verschil tusschen Gods Woord en de Confessie: »*Vooreerst* de H. Schrift is rechter over de Confessie, nooit de Confessie over de H. Schrift. *Ten tweede*, de H. Schrift is Gods Woord, de Confessie, wat haar eigen uitdrukking aangaat, een woord van menschen. *Ten derde*, de H. Schrift is noodzakelijk ter zaligheid, de Confessie is alleen noodzakelijk voor de positie en het verband der Kerken. *Ten vierde*, de H. Schrift blijft wat ze is, maar de Confessie kan verbeterd, uitgebreid en herzien worden. Ten *vijfde* het gezag der H. Schrift bindt de conscientie zonder meer, maar de Confessie bindt de conscientie alleen krachtens het verband, waarin we met de Kerken staan".

G.

Officieele Berichten.

De classis Zutphen, bijgestaan door provinciale deputaten, heeft, in haar vergadering van 19 Nov. j.l., den heer A. Jansens, voorheen predikant bij de Chr. Geref. Gemeente te Aalten, onderzocht in de kennis der Gereformeerde Leer en Kerkregeering.

Met gemeene toestemming heeft zij dezen broeder toegelaten tot den Dienst des Woords en der Sacramenten, en tevens hem beroepbaar verklaard in de Gereformeerde Kerken.

Namens de classis voornoemd:

J. N. LINDEBOOM, *scriba.*

Classis Almkerk.

Vergadering D.V. 17 Dec. te Nieuwendijk.

Punten voor het agendum in te zenden vóór 4 Dec. a.s.

Namens de roepende kerk van Werkendam (A):

H. W. KNOT, *scriba.*

Buitengewone vergadering van de cl. Schiedam, gehouden 24 Oct. 1914.

1. Ds. van Haeringen opent namens de roepende Kerk van Hoek van Holland de vergadering.

2. De dienaren Vonk en Van Anken zien de credentiebrieven na, waaruit blijkt, dat alle kerken regelmatig zijn vertegenwoordigd.

3. In 't moderamen nemen zitting: Ds. Koster, praeses; Ds. Jonkers, assessor; Ds. Felderhof, scriba; terwijl Ds. v. Anken bij ontstentenis van Ds. Berends 't adjunct-scribaat waarneemt.

4. Alsnu wordt aangevangen met het praeparatoir-examen van den candidaat M. Post, van Vlaardingen; na het voordragen van een gedeelte van zijn preekvoorstel over 1 Kor. 2 : 12 geschiedt 't onderzoek in exegese O. T. door Ds. Jonkers; exegese N. T. door Ds. Goris; dogmatiek door Ds. Hagenbeek. Met eenparigheid van stemmen wordt de examinandus toegelaten om te staan naar den Dienst des Woords.

5. Naar aanleiding van de aanteekening op het attest van den kerkeraad van Amsterdam, dat de examinandus schuldig staat aan overtreding van het preekverbod, wordt het leedwezen der classe betuigd en de candidaat Post ernstig vermaand. Straks wordt hem de bewuste acte overhandigd en de zegenbede uit Ps. 134 toegezongen.

6. Na dankzegging door Ds. Koster is de classis gescheiden.

Voor de classis:

K. v. ANKEN, *h. t. adj.-scriba.*

Pernis, 28 Oct. 1914.

Classis Amersfoort.

Kort verslag van de vergadering der cl. Amersfoort, gehouden 6 Oct. 1914.

Art. 1. De vergadering wordt op gebruikelijke wijze door den voorzitter geopend.

Art. 2. Nadat de credentiebrieven zijn nagezien, wordt het moderamen aldus geconstitueerd: Ds. de Jager, praeses; Ds. Munnik, scriba; Ds. de Jonge, assessor.

Art. 3. De notulen worden gelezen en vastgesteld.

Art. 4. Naar de instuctie van Bunschoten B wordt met algemeene stemmen het voorstel aangenomen: De classis Amersfoort der Geref. Kerken wende zich tot de Generale Synode der Geref. Kerken, om adhaesie te betuigen aan het voorstel der Geref. Kerk van Amsterdam, dat zij als kerken van Christus in den nood dezer tijden een publiek woord van getuigenis en vermaning tot de Christenvolken in Europa doen uitgaan en andere Christelijke kerken in de wereld opwekken, ook hunnerzijds als Christelijke kerken een woord tot de volken te doen hooren.

Art. 5. Collecten worden geïnd.

Art. 6. Rondvraag art. 41. Enkele kerken ontvangen advies in tuchtzaken.

Art. 7. Vacaturebeurten worden geregeld: Renswoude: Ds. van Arkel, Ds. de Jager. Maartensdijk: Ds. de Jonge, Ds. Knoll. Veenendeel: Ds. Teerink, Ds. Meynen, Ds. Offringa. Oud-Loosdrecht: Ds. Donner, Ds. Munnik.

Art. 8. Roepende kerk voor de volgende vergadering is Westbroek. Deze vergadering zal worden gehouden D.V. den eersten Dinsdag in Januari. Ds. Knoll zal voorzitter zijn.

Art. 9. Na de rondvraag eindigt de assessor met dankzegging, waarna de voorzitter de vergadering sluit.

Namens de classis:

Ds. DE JONGE, *assessor.*

Buitenland.

Duitschland. De predikant Graue te Berlijn schreef dezer dagen een artikel over „de veranderingen van den Godsdienstigen toestand door den oorlog". Op een oogenblik, waarop de Duitsche Christenheid op hare knieen ligt, zoo schrijft een Christelijk blad in Duitschland, en smeekt dat God zich ontferme, de schuld van het Duitsche volk genadig vergeve en het tot belijdenis van het Evangelie brenge, heeft de predikant Graue den moed om in het *Protestantenblatt* de natie aan te raden, den God van den Bijbel te laten varen, boete en bekeering belachelijk te noemen en in plaats van den levenden God, die over alle natien heerscht, het afgodsbeeld van een „Duitschen God" op te richten. Hij schrijft:

„En nu zal ook de Christen die de Duitsche taal spreekt, moed vatten, om uit het Oosten op te duiken (d.w.z. het geloof dat uit het Morgenland kwam te laten varen) en zijn geloof aan God als Duitscher te hebben. De crisis op Godsdienstig gebied met den daaruit voortvloeienden kerkelijken strijd en de onverschilligheid der onkerkelijken, vond haar grond niet in de tegenstelling van de moderne wereldbeschouwing en de verouderde dogma's, maar hierin, dat wij meenen aan Jezus en zijn Apostelen schuldig te zijn in onze Godsdienstige gevoelens en voorstellingen Semitisch te wezen. Duitsche vroomheid zal ons gewis innerlijk aan Jezus binden, maar toch zoo, dat daaruit het doel geboren wordt om God op onze eigene manier te ervaren en te aanbidden. Niet als een volk dat den ondergang der wereld verwacht, gelijk de eerste Christenen, maar als eene natie die zich gereed maakt om de wereldheerschappij uit te oefenen en die ook door nederlagen niet meer haar geloof aan zich zelve kan verliezen. Ook niet als verbrijzelde zielen die tusschen zonde en genade hangen en bangen, maar als menschen, die bereid zijn hun plicht te doen, hunne zwakheden erkennen en bestrijden, maar zich niet te lang met berouw bezwaren, wijl dit in elk geval in dit wereldhistorisch moment tijdverspilling zijn zou. Als het volk van de orde, want dit wil onze aanbidding Gods zeggen, dat wij ook den Goedertieren Algeest niet buiten de wereld in nevel en hemelhooge verte zoeken, maar in wet en noodwendigheid, in geweten en gemoed, in de lotgevallen van het vaderland en van ons persoonlijk leven, kortom, in de werkelijke wereld. Als heiligen hebben de andere volken hen vereerd, die wonderdoend nabij de Godheid schenen te staan; de Germanen hebben hen als heksen en toovenaars verbrand, wijl zij hen niet konden verdragen en hen in het geloof aan de trouw Gods hinderden. Alleen wanneer God altijd en in alles getrouw is, een God van orde, kunnen wij Hem vertrouwen en vermogen wij te arbeiden".

Gelukkig, dat in de Christelijke pers deze uiting besliste tegenspraak vindt. Geen wonder, want Dr. Graue schrijft in den geest van allen, die in deze dagen zich als vijanden van Duitschland openbaren.

Engeland. Het antwoord van eenige Godgeleerden aan Prof. Harnack c. s.

Wij deelden mede, wat Duitsche voormannen inzake de zending bij wijze van protest in zake den oorlog die thans woedt, in het midden brachten. Eenige Engelsche theologen hebben hierop geantwoord. Wij ontleenen aan dat antwoord het volgende:

Na betuigd te hebben hoeveel sympathie zij voor Duitschland gevoelen, wijst zij zich bewust zijn onnoemelijk veel aan de Duitsche Theologie, Philosophie en letterkunde verplicht te zijn, zeggen zij:

Daarbij hebben wij niet de minste sympathie voor eenig streven om Duitschland te isoleeren, of zijne wettige uitbreiding hetzij op handels- of koloniaal gebied te beperken. Wij hebben beslist getuigd tegen het streven van vijanden van Duitschland om anti-Duitsche achterdochtige en kwaadwillige gevoelens bij onze landgenooten op te wekken.

Maar wij zijn overtuigd, dat alleen hoop kan gekoesterd worden op een duurzamen vrede en op een goede verstandhouding onder de volken, wanneer de heiligheid van verplichtingen die men bij verdrag op zich heeft genomen, ongeschonden gehandhaafd blijft. Wij kunnen nooit hopen het recht boven de macht te stellen, wanneer gewichtige internationale verdragen door een belanghebbende macht verscheurd worden. Deze verplichtingen worden te meer door ons geacht bindend te zijn in het geval van gewaarborgde neutraliteit. Want de voortdurende uitbreiding der neutralisatie komt ons voor een der zekerste middelen te zijn om den oorlog van den aardbodem te doen verdwijnen. Al deze overwegingen hebben te meer bindende kracht, wanneer de rechten van een klein volk door een groote wereldmacht bedreigd zijn. Wij gelooven daarom, dat, toen Duitschland weigerde de neutraliteit van België, die het zelf gewaarborgd had, te eerbiedigen, Engeland èn volgens de internationale wet èn volgens de zedenleer geroepen was het Belgische volk te verdedigen. De Duitsche Rijkskanselier heeft zelf den 4den Aug. erkend, dat het protest van de Luxemburgsche en Belgische regeeringen »gerechtvaardigd« was en dat Duitschland »verkeerd« en »in tegenspraak met de eischen van het volkerenrecht« gehandeld had. Zijn eenige verontschuldiging was „noodzakelijkheid, het pleit van den tyran".... Wij gelooven oprechtelijk, dat Engeland in dit conflict strijdt voor concientie, gerechtigheid, Europa, menschelijkheid en duurzamen vrede.

Deze overtuiging is bij ons te meer gevestigd door de voorgeschiedenis van den tegenwoordigen ongelukkigen oorlog. Door zijn bondgenoot Oostenrijk, toe te staan voorwaarden aan Servië te stellen, die geheel onbestaanbaar zijn met de onafhankelijkheid van dezen kleinen staat, gaf Duitschland er bewijs van, de rechten van kleinere staten te minachten. Een minachting van de souvereine rechten van grootere staten werd getoond in den eisch, dat Rusland zijne strijdkrachten zou demobiliseeren. Het had Duitschland toch vrij gestaan, Rusland's mobilisatie te beantwoorden met een tegen-mobilisatie, zonder tot een oorlog over te gaan.

Vele landen hebben gemobiliseerd om hunne grenzen te verdedigen, zonder den oorlog te verklaren. Indirect tegenover Servie, en direct tegenover Rusland, was Duitschland de aanvaller. En deze politiek van ongerechtvaardigden aanval werd nog duidelijker openbaar door den inval in België.

Engeland is niet door een tractaat verbonden om Servie of Rusland te verdedigen. Maar het is gebonden door de heiligste verplichtingen België te verdedigen, welke verplichtingen door Frankrijk zijn erkend. Wij zijn in ons hart gegriefd doordat wij in de opvolgende handelingen van Duitschland eene minachting zagen van de vrijheid der staten, groot of klein, hetwelk in strijd is met de beschaving. Niet op ons land rust de blaam van ontrouw geworden te zijn aan de beschaving of de conscientie of de menschelijkheid.

Ongetwijfeld ziet gij den feitelijken toestand geheel anders in. Gij denkt wellicht dat wij geheel misleid zijn. Maar wij willen u verzekeren, als mede-belijders en als Godgeleerden, dat onze beweegredenen niet vatbaar zijn voor de ingebrachte beschuldiging."

Het stuk eindigt met de betuiging van hooge achting voor de personen en waardeering van de diensten aan het Christendom der protesteerende Duitsche geleerden. Het is onderteekend door elf predikanten en doctoren in de Godgeleerdheid, als W. B. Selbie, F. T. Forsyth, enz.

Ook dit stuk nemen wij zonder commentaar over.

GEMENGD NIEUWS

Drankbestrijding in Rusland. Niettegenstaande de Russische schatkist millioenen 's jaars verkreeg doordat de overheid het verkoopen van wodka (een soort brandewijn) als haar monopolie handhaafde, toch heeft de regeering besloten gedurende de mobilisatie het verkoopen van sterken drank geheel te verbieden. Zoozeer gevoelt men in Rusland den zegen van dezen maatregel, dat de natie schier eenstemmig den Czaar vraagde, om den termijn van het drankverbod te verlengen, ten gevolge waarvan bepaald is, dat het gehandhaafd blijft gedurende den oorlog. De geheelonthouders drongen er nu op aan, dat voor goed de drankverkoop in Rusland zal verboden worden. Er is grond voor de hoop dat de regeering daartoe zal besluiten.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

AAN VRAGERS.

Eenigen tijd geleden, schrijft W. R., las ik eenige regels, die een lofdicht bevatten op een zeeheld uit onze geschiedenis. De twee laatste waren:

Maalt kroon of purper, kracht of moed,
Hij kleurt zijn lauw'ren met zijn bloed.

Daarbij stond dat dit een tijdvers was. Wat is dat voor een vers en welke tijd wordt hier bedoeld?

Tijdverzen waren vroeger niet zeldzaam doch zijn tegenwoordig in onbruik geraakt. Het zijn verzen die over een bepaald feit loopen. Nu zijn de woorden van het vers zoo gekozen, dat zij het jaartal der gebeurtenis aangeven, zoo men uit het vers alle letters neemt die waarde hebben als getallen (Romeinsche cijfers) en deze getallen bij elkaar telt.

Passen wij dit nu toe op de versregels hier boven, dan blijkt dat de laatste regel het tijdvers is. Hierbij dient opgemerkt

V = II (2)
U = V (5)
L = L (50)
M = M (1000)
D = D (500)

Passen we dit weer toe op den laatsten regel dan krijgen we:

2
50
5
2
50
5
1000
2
50
500
1666